Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercurea si sambat'a.

Pretiulu

pentru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laiutrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau càte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare càte 7 cr., la adou'a si a trei'a càte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiiu.

Nr. 51. Sibiiu, 27/9 Iuliu 1879. **Anulu II.**

Revista politica.

Sibiiu, 8 Iuliu st. n. 1879.

De si pana in momentele candu scriemu acestea inca nu ne este pe deplinu cunoscutu resultatulu finalu alu alegeriloru pentru Reichsratulu austriacu, totusi potemu afirmá cu tóta positivitatea, pe bas'a alegeriloru dejá facute, cà nemtii voru esi batuti din actual'a campanie electorala si cà perderile ce au suferitu dejá pana acuma sunt mai mari decatu cum se asteptau insusi ei.

Viitórea maioritate va fi compusu din elemente conservatóre, federalistice si nationale si in casulu candu boemii voru fi inpacati si voru intrá si ei in noulu Reichsrath, atunci elementulu germanu va fi in minoritate cá si in 1871 pe tempulu cabinetului Hohenwart.

Actualulu cabinetu provisoriu Stremayr-Taaffe indata dupa terminarea alegeriloru isi va dá demisiunea, éra cu compunerea noului cabinetu va fi insarcinatu actualulu ministru de interne comitele Taaffe. Nu se scie inca, déca in noulu cabinetu va aflá locu pre langa comitele Taaffe si vreunulu din actualii sei colegi. Possibilu ar fi, dar' nu si probabilu.

Déca cabinetulu d. K. Tisza a crediutu cà prin brutalisarea elementeloru nemagiare si prin introducerea legei de magiarisare isi va potea reinprospetá poporaritatea sa vestejita si palida, apoi si-au facutu socotéla fara d. Varady, care prin scandalulu pe care l'au provocatu comerciulu si agentur'a s'a cu decoratiuni, i-au stricatu joculu si iau eclipsatu si mai multu nimbulu seu de poporaritate. Indignatiunea pe care o a produsu „s c a n d a l u l u V a r a d y“ in monarchi'a intréga si cu deosebire in Ungari'a este la culme. Pentru opositiunea patriotica magiara, afacerea Varady este o causa celebra pe care o esploatédia si o va esploata inca multu timpu intr'unu modu de care noue nu ne este permisu a usá. Vomu lasá deci cuventulu si vomu ascultá cele ce dicu insusi compatriotii d. K. Tisza despre acelu scandalu unicu in feliulu seu. Eata ce scrie diariulu „Egyetertes“ in Nr. 179 din 31 Iunie, relativu la acésta afacere:

„Ungari'a este paradisulu ómeniloru depravati, alu insielatoriloru si alu misieiloru de ori-ce nationalitate. Toti aceia, cari si-au sacrificatu demnitatea de omu pe altariulu vanitatii, acaroru vocatiune este de a esploatá pe ceilalti ómeni si toti cari aspira a ajunge la fericire si glorie pe calea cea mai scurta isi indreptédia privirile loru doióse spre Ungari'a si ei intreprinsera chiaru si cateva temerare espeditiuni argonautice in acea tiéra binecuventata, in care ii astépta decoratiuni aurite, provisióne sunatóre, totu feliulu de castiguri si favoruri pe cari le ofere o positiune inalta intre muritori. Acolo insielatiunea si misieli'a nu ajungu asia curendu in conflictu cu legea si cu ordinea statului. Acolo insielaciunea si misieli'a este inbracata cu tog'a legislatorelui si cu demnitatea gubernamentala si se bucura de influintia politica si onori sociale. In Ungari'a se póte aflá unu presiedinte alu parlamentului, care pentru bani buni este gat'a a luá subt aripile sale ori-ce misielie si cere dela ori-ce insielatorie o buna parte pentru sine.“ . . . . .

Despre d. Varady, diariulu „Magyarország“ in Nr. 181 din 2 Iuliu, publica urmatórea relatare interesanta pe care o primi dela Vien'a: „Inainte de acésta cu vre-o trei septemani d. Gabrielu Varady a fostu la Vien'a unde a visitatu pe unu cunoscutu aperatoru, caruia i inpartasi dorinti'a ce o avea de a luá informatiuni din dosarele procesului dejá inceputu. Advocatulu i spuse, cà astfeliu de informatiuni la tribunalele austriace nu sunt permise; dar' cà densulu va visitá pe procurorulu de statu, dela care póte cà va luá óresicare informatiuni. Indata dupa ce a facutu acea visita la procurorulu de statu, advocatulu a insciintiatu pe d. Varady, cà procurorulu de statu a datu ordinu politiei, cá aflandu pe Gabrielu Varady in Vien'a se'lu arestedie la momentu. Aflandu acestea d. Gabrielu Varady a plecatu indata spre casa, éra o jumetate de óra mai tardiu politi'a ilu cautá la hotelu.“

In privinti'a cursuriloru supletorie de limb'a magiara infiintiate din partea gubernului ungurescu in Aradu, Clusiu si Sz. Kristuru, avemu si noi sciri cari sunt identice cu acelea pe care cetitorii nostri le voru aflá in articolulu de mai la vale pe care ilu reproducemu dupa „Biseric'a si Scól'a“ din Aradu si pe care ilu recomandamu deosebitei atentiuni a publicului romanescu. Elu este fórte remarcabilu si fórte instructivu din tóte punctele de vedere. Vomu reveni si noi.

Prin demissionarea ministriloru Falk, Friedenthal si Hobrecht cabinetulu prussianu va fi purificatu de elementele liberale si se va reconstrui prin elemente reactionare-ultramontane, dupa placulu principelui Bismark.

In Itali'a inca au isbucnitu o crisa ministeriala. Cu ocasiunea unei votari actualulu cabinetu Depretis a cerutu, cá parlamentulu se i votedie incredere, éra parlamentulu a votatu numai simpl'a trecere la ordinea dilei. Din acésta causa cabinetulu a demissionatu. Se astépta formarea unui cabinetu din elemente conservatóre.

Ex-viceregele Egipetului Ismailu pasia a sositu la Neapole. Urmatoriulu seu Mahomed Tewfik I a renuntiatu la jumetate din list'a sa civila si a redusu armat'a egipténa la 12.000 soldati.

Noulu principe alu Bulgariei Alesandru I dupa ce a primitu firmanulu de investitura dela Sultanulu din Constantinopolu a plecatu fara intardiere se isi ocupe tronulu seu princiaru si se isi incépa activitatea sa civilisatóre in de nou creatulu principatu bulgaru.

Transilvani'a.

Consistoriulu evangelicu de confessiune augsb. din Sibiiu a esmisu inca pe la inceputulu acestei luni urmatoriulu cerculariu:

Nr. 987—1879.

Cerculariu,

càtra tóte consistoriile cercuale, presbiterii, directiunile scóleloru medie si poporale ale besericei evangelice de conf. augsb. din Transilvani'a.

In timpulu de urma a obvenitu de repetite ori casuri la cunoscintia consistoriului tierei, unde in afaceri, cari atingu intréga biserica auctoritati bisericesci sau functionari in comunicatiune cu auctoritati nebisericesci mai alesu administrative au primitu dela acestea ordine sau provocari, cari trecu preste competenti'a ce o

Foisiór'a „Observatoriului“.

Materialu pentru biographi'a lui Andreiu Murasianu.

(Urmare.)

V. Intrarea sa in servitiulu statului.

Dupa innecarea rebelliunei unguresci in vali de sange omenescu regimulu centrale din Vien'a personificatu in principele Schwarzenberg cá ministru presiedente si cumplitu resbunatoriu supuse tierile revoltate si apoi pacificate la rigórea legei martiale, cu generali gubernatori, cu prefecti coloneli, v.-coloneli si maiori, cu capitani politiai etc. Pentru Transilvani'a fù denumitu inca din Sept. 1849 generalu fld.-mar. loc. br. L u d o v i c u W o h l g e m u t h, care cu pucinu mai inainte in batali'a de pe strade din cetatea Jaurinu (Györ) coperise cu corpulu seu pe junisiorulu imperatu Franciscu-Josifu contra glóntieloru unguresci. Langa Wohlgemuth veni la inceputu cá comissariu imper. civile Eduard Bach, fratele ministrului de interne, pana atunci prefectu in Bucovin'a. Nici-unulu din ei nu cunoscea limb'a romana si cea magiara, precum nici natur'a locuitoriloru acestei tieri; tiér'a inse trebuea se fia organisata, sub apararea sabiei, dupa sisthem'a austriaca multu mai buna decàtu cea ungurésca, inse cu respectarea limbiloru nationali, conformu repetiteloru promissiuni facute popóraloru in Vien'a. Urmarea fù, cà se cautara mai alesu barbati si juni trecuti prin scóle, cunoscatori de tóte trei limbile patriei, sau celu putinu de doue, spre a fi aplicati in functiuni. Asia se intempla, cà unde pana in 1848 abia se aflá in tóta Transilvani'a vreo 20 de functionari romani curati, romani pe fatia, nu in ascunsu, sau nu renegati de totu, din 1850 pana in 1860 numerulu loru crescu la 172 dintre carii càtiva inaintasera prea frumosu, precum si au meritatu. In acelasi timpu decretandu-se limb'a germana de limba strictu oficiale, pentru celelalte 9 (noue limbi) ale monarchiei intregi se instituira translaturi, una centrale in Vien'a si altele provinciali in capital'a fia-carei tieri. Pentru Transilvani'a se infiintià B u l e t i n u l u in trei limbi, cu plata de càte 800 fl. mon. conv. pentru fia-care translatoru. Andreiu Murasianu avea cá profesoru salariu multu mai putinu si fara dreptu de pensiune, éra Gazet'a si Fói'a nu mai erau. Asia densulu concurse pentru translatura si o castiga. Intr'aceea gubernatorulu Wohlgemuth observase cà a fostu pacalitu prin adversarii romaniloru, candu a cassatu mic'a publicitate romanésca, din causa cà acuma gubernulu nu prea avea de unde se afle cum cugeta poporulu romanescu despre mersulu afaceriloru publice, si bietulu Wohlgemuth incepuse a se feri de lingusitori si denuntianti, cari'lu denuntiasera la curtea imperiale cà s'a facutu tribunu romanescu. Positiunea lui erá fórte grea. In Augustu, in dio'a de St. Ludovicu dupa cal. greg. gubernatorulu si soci'a sa s'au fostu retrasu la comun'a Siarcaia cu scopu de a evitá orice felicitari farisaice. Din intemplare me aflamu si eu acolo la nesce computuri de inchiaietu in urm'a devastatiuniloru facute de insurgenti in obiectele de arenda ale familiei George Joanu. Vediendu-me imi dise gubernatorulu in presenti'a referentiloru gub. Glantz si Lutzky: „Reu ai facutu cà te-ai retrasu.“ — „M'ati departatu Escelentia; de altumentrea mi-ati facutu unu bine, cà in adeveru aveamu trebuintia mare de ceva repausu.“ Acestu respunsu alu meu nu'i placù, ilu luá cu totulu in altu intielesu, satiricu.

Wohlgemuth erá decisu a reinviiá publicitatea romanésca. Noi ii recomendaramu cu totii de redactoru pe Andreiu Murasianu, carele cá colaboratoru alu meu in 10 ani cunoscea bine lipsele si aspiratiunile publicului romanescu. Ii veni decretulu de redactoru mai dintr'odata cu celu de translatoru. Andreiu respinse redactiunea, opta pentru translatura si se muta la Sibiiu spre a se immormentá in acte seci, a'si scalciiá ideile si limb'a prin mechanismulu traductiuniloru oficiali pedante, in fine spre a'si ucide geniulu poeticu. Se póte inse cà vigórea spiritului seu totu nu ar fi suferitu asia de multu numai prin esercitiulu mechanicu alu translaturei; se'si faca inse idea cine póte, despre viéti'a unui barbatu de spiritu, intr'o cetate mica, prefacuta de nou in capitala a tierei, locuita si cercetata de functionari cu sutele de diverse nationalitati, pamenteni si straini, parte mare rivali intre sine pentru inaintari, la care apoi participá prea firesce si femeile loru; se adaogemu la acestea urele nationali si confessionali, acelea puice de vipere ardelenesci, care indata din a. 1851 se inflacarasera din nou si cu atàta furia, in càtu nici legea martiale nu le mai potea infrená; in fine spionagiulu de un'a parte, éra de alt'a infestarile refugiatiloru nostrii, carii nu cautá cà cineva se afla acumu in functiunea statului, ci tramitea la toti fàra distinctiune articolii si brosiurele publicate in Franci'a si Belgiu, facea mai virtosu pana la complotulu celu mare ungurescu din 1855 positiunea multoru functionari cu totulu nesuferita. Una din cele mai mari neplaceri de acestea i s'a intemplatu si lui Andreiu indata in cele de antaiu luni ale functiunei sale. Pe atunci se stracurasera si pana la Sibiiu, p r i n p o s t a! càteva exemplarie dintru o brosiura fulminanta. Andreiu o ia dela unu prea bunu amicu alu seu spre a o citi, éra cu neprevederea sa innocenta o duce cu sine in cancelaria (birou) si o arunca pe scriitoriu. O fatalitate blastemata voise cá gubernatorulu se visitedie tocma in acea di cancelariile. Cu cautatura de vulturu arunca ochii dreptu pe brosiur'a cunoscuta lui prea bine, cà-ci i fusese comunicata dejá sau prin posta, sau prin vreunu spionu. Incruntandu ochii la Andreiu si mesurandu'lu militaresce de susu pana diosu ilu intréba in tonu aspru si petrundietoriu: „D e u n d e o a i?“ In acelu momentu nu sciu cine se nu'si fia perdutu presenti'a. „O amu dela cutare amicu,“ i fù respunsulu precipitatu. Urmarea firésca fù o investigatiune minutiósa, alu carei resultatu inse, gratia caracterului generosu alu lui Wohlgemuth, fù numai o mustrare seriósa, mai alesu dupa-ce a trebuitu se cunósca si elu, cà nu póte fi inculpatu nimeni pentru obiecte primite prin posta fara scirea lui si cà stetuse in voia gubernului a sequestrá si chiaru nimici ori-ce publicatiuni care nu'i convenia, candu elu dispunea de o larga potestate discretionaria; lectorii mei inse isi potu face o idea despre inpressiunea torturatória produsa prin acelu casu blastematu in spiritulu lui Andreiu sub domni'a legei martiale.

Andreiu adeca erá unulu din acei ómeni fórte simtitori si susceptibili, caroru nu le trebue alta mustrare, de càtu o cautatura seriósa, alte-ori tacere la ceea ce te intréba sau iti observa, pentru-cá se se simtia ranitu pana in rinichi. (Va urmá.)

prescrie legea statului si ce o permite legea bisericésca; abstragendu, cà prin acésta se nasce si trebuie se se nasca o mare diferentia in interpretarea si atitudinea fia-caruia acésta este o procedere apta, a largi de-o parte legaturile bunei ordine, a produce confusiuni si a submină ori-ce auctoritate, pe candu de alta parte se face consistoriului aprópe inpossibilu, nu numai a purtá conformu datorintiei sale responsabile suprainspectiunea asupra tuturoru organeloru bisericei, ci si a representá in afara de acésta si interesele ei in modu siguru si eficace.

Acele casuri, in cari comunicatiunea inmediata intre organele bisericesci si nebisericesci potu avé locu, sunt insemnate in modu precisu in dispositiunile speciale, asia de es. cu privire la scólele confessionale in normativele consistoriului din 17 Oct. 1876 Nr. 1626—1876, cu privire la ordinea serviciului dumnedieescu in esmisulu superintendentialu din 23 Martiu 1850 Nr. 214—1850 punctu III; apoi din 9 Ianuariu 1856 Nr. 58—1876 punctu VII (asemenea esmisulu consistoriului din 18 Iuniu 1870 Nr. 941—1870).

O abatere dela acésta ordine prescrisa nu se póte admite nici decàtu; ba, pentru a evitá o confusiune in cursulu afaceriloru publice, pare a fi inevitabilu cá in acele casuri, unde se adresédia càtra auctoritatile nóstre scolare si bisericesci dela organe nebisericesci provocari directe, cari trecu preste tenorulu aceloru normative, a le retrimete pe acele in interesulu ordinei generale si a dreptului subsistentu de organele bisericesci, càtra care au fostu inmediatu adresate, la loculu nebisericescu cu rogarea, a binevoi a li se trimite pe calea oficiului bisericescu superioru.

Acésta este de a se observá si relative la esecutarea aceloru legi ale statului, cari privescu relatiuni si persóne bisericesci. Consistoriulu este totudéuna pe deplinu consciu despre datorinti'a sa in acésta privinti'a si nu va intardiá nici in viitoriu, a publicá organeloru subalterne informatiunile de lipsa in legatura cu astfelu de legi, cari voru usiorá esecutarea loru rationala, voru face possibilu sustînerea ordinei si formandu o parte din chiemarea sa normata prin constitutiunea bisericésca, voru corespunde intereseloru bine intielese ale statului.

Despre aceste ven. consistoriu cercualu este invitatu a incunosciintia fàra intardiere pe preotii subalterni si invetiatori.

Sibiiu, 12 Iuniu 1879.

Dela consistoriulu tierei alu bisericei evangelice de c. a. in Transilvani'a.

Dr. G. D. Teutsch m. p., superintendentu. Carl Fritsch m. p., secretariu prov.

Invetiatoriulu ar trebui se fia orbu, dice „Hon“ cu privire la acestu cerculariu, cá se nu bage de sama, cá consistoriulu voiesce prin acésta a inpedecá cursurile invetiatoriloru pentru invetiarea limbei magiare; numitulu diaru se mira de arogantia superintendentului, cu care se opune legiloru sanctionate de Maj. Sa.

„Telegrafulu romanu“ reproducendu cercullariulu de mai susu adaoge urmatórele reflecsiuni:

„Noi in acestu cercullariu nu vedemu ceea ce vede „Hon“. Cercullariulu tinde càtra observarea legei si sustinerea bunei ordine. Daca unu oficiu nebisericescu voiesce a dá mandate unui oficiu sau persóne bisericesci, nu cere chiaru firea lucrului, cá acelu oficiu nebisericescu se se adreseze càtra oficiulu bisericescu superioru cá acesta se dispuna in sfer'a sa de activitate? Ce confusie s'ar poté nasce intr'unu organismu, candu unu subalternu ar primí deodata doue mandate de-adreptulu opuse dela diferite oficii?“

„Hon“ erá mai diplomaticu, daca inputá consistoriului sau superintendentului evangelicu, pentru ce nu a remonstratu de-adreptulu la ministru contra ignorarei oficiiloru bisericesci in afaceri, cari privescu oficiile si persónele supuse unei jurisdictiuni bisericesci.“

Dela cursulu supletoriu din Aradu pentru studiulu limbei magiare.

Subt acestu titlu cetimu in diariulu „Biseric'a si Scól'a“ din Aradu urmatórele:

„Este de buna séma o mare nenorocire pentru omenime, cà o parte insemnata din individii, cari o constituescu se lasa adesea a fi condusi prea multu de ilusiuni. Prin acésta se perde de regula prea multu timpu, fàra cá se aiba cineva dintrensulu vre unu folosu practicu.

Aceste consideratiuni ni se revocara in memoria, vediendu cele ce se petrecura aici la noi in septeman'a trecuta. Marti, la 1 Iuliu c. n. erá dio'a destinata a se incepe cursulu supletoriu din Aradu, cu invetiatorii din scólele confessionali, instituitu de statu pentru studiulu limbei magiare. In acésta di de deminéti'a pe la órele optu se vedeau pe stradele orasiului o multime mare de invetiatori mergendu spre liceu, loculu destinatu pentru tienerea prelegeriloru. Ei erau in mare maioritate romani, càtiva nemti si serbi. Numerulu invetiatoriloru adunati in acésta di aici in Aradu se dà cu socotéla a fi fostu preste 800. Abiá ajunsi inse la liceu li se comunica scirea, cà nu potu fi primiti. Mare parte din ei se respinsera dela cursu sub diferite preteste. Unor'a li se dicea, cà sciu unguresce, altor'a, cà s'au insinuatu prea tardiu, si érasi altor'a, cà nu sunt invetiatori ordinari.

Adeverat'a causa a acestei respingeri a fostu inse, cà nu se facura preparativele necessari pentru densii, de si totu noi suntemu, càror'a ni se insinua continuu, cà suntemu contrari limbei magiare. Marturissimu, cà nu ne a surprinsu acésta inpregiurare, ne a durutu inse, candu amu vediutu modulu, cum au fostu tractati invetiatorii nostri cu acésta ocasiune. Ei au venitu aci provocati de auctoritati cale departata si cu mari spese, cá se satisfaca dictaturei unei legi. Aci inse fura respinsi fàra a le rebonificá cineva spesele cele grele de calatori'a si timpulu perdutu. Sermanii invetiatori, nu este destulu, cà traiescu partea cea mai mare intr'o stare materiala fórte deplorabila, trebuira se mai indure si acésta tractare, se-si mai cheltuiésca cruceriulu cascigatu cu crunta sudóre, facendu inzadaru o calatori'a costisitória la Aradu si parasindu-si casele loru chiaru in toiulu lucrului, la care sunt avisati mai toti, daca voiescu, cà se póta traí pre langa putin'a remuneratiune, ce o au dupa greulu loru oficiu. Astfelu, se vede, se pretiuiescu la noi cei chiamati a cresce generatiunile viitóre, candu se supunu cu mari greutati si sacrificii a satisface recerintieloru unei legi.

Nu erá inse destulu numai cu atàta. Trebuiá se mai auda bietii invetiatori si insultele brutale ale fóiei magiare din locu „Alföld“. Éta ce scrie acésta fóia, in nrulu seu dela 2 Iuliu:

„Invetiatorii de limbi straine veniti aci, cá se invetie limb'a magiara, se adunara ieri la órele 8 in edificiulu liceului. Erá suprindietoriu aspectulu pestritiatu ce-lu infatisiá acésta multime mare de „crescetori ai poporului“, de falca romanésca, nemtiésca si serbésca, dintre cari atrasera asupra-si atentiunea lumii cu deosebire unii domni invetiatori, cari prin costumele loru fórte primitive mojicesci, semanau mai multu a „porcari si ciobani“ (kanászok és pásztorok) decàtu a ómeni chiamati a civilisá pre altii. Este unu semnu caracteristicu si fórte intristatoriu, cà sunt o multime de tienuturi in tiéra, unde educatiunea poporului se afla in manile unoru ómeni atàtu de ignoranti si necioplíti (ily rettentő tudadlan és bárdolatlan); acésta este inse totu-deodata unu testimoniu de paupertate pentru statulu si gubernulu, carele a suferitu o astfelu de stare de lucruri pàna acum, si caruia si acum i este frica, si se indoiesce a vindecá acestu reu. Este in adeveru o mare orbire de sufletu si neconsciintia din partea respectiviloru agitatori ai nationalitatiloru, cà nu intetiescu, ci din contra cutédia a se plange amaru si a agitá contra unei dispositiuni atàtu de marinimóse, dupa carea statulu si gubernulu ungurescu prin o generositate nepomenita provede cu locuintia si nutrimentu o multime de „invetiatori ai poporului“, cari se tavalescu in barbari'a (barbárságban vergődő), si cari n'au nici ideia de inteligentia si de missiunea loru, numai „pentru aceea“, cá respectivii se invetie limb'a statului, si prin acésta chiaru in interesulu „némului“ loru se póta corespunde mai bine recerintieloru civilisatiunei.“

Amu inregistratu aci aceste espressiuni, cari se califica sengure pre sene, cá se le védia lumea, si se le cunósca posteritatea. Ele nu sunt espressiunea unui omu, ci sunt vederile unui diurnalu, carele representa o opiniune publica. Astfelu credemu, cà este bine se cunósca toti manier'a prin carea intempina fói'a magiara din locu pe invetiatorii romani judecandu-ii in contumaciam, fara a-ii cunósce si decretandu-i de „ciobani si porcari“, atunci, candu ei isi parasescu vetrele loru, atunci, candu abdicu de buna voia de odichn'a meritata dupa o munca grea de 10 luni, dictata de legile naturei, si recunoscuta de indispensabila de tóte legile de scóla — si vinu la Aradu se invetie in timpulu ferieloru limb'a magiara, condusi de respectulu, ce-lu caracterisédia pe romanu fatia de legile sanctionate.

Este mare indignatiunea ce ne a coprinsu cu atàtu mai virtosu, cà nu este greu a scirici motivele, din cari au purcesu. Éta dara inpregiurarile, cari au condusu pe redactorii amintitului diurnalu la aceste espressiuni: unii din invetiatorii nostri, si anume càtiva din comitatulu Unedórei, si càtiva din giurulu Caransebesiului erau inbracati in hainele poporului, in costumu romanescu. Adaogemu inse, cà atàtu Ardelenii, càtu si Banatianii erau inbracati curatu, éra mersulu si fetiele loru esprimau maniera si inteligenti'a. Cei d'antai erau in portulu ardelenescu, palari'a rotunda, camasi'a alb'a curata, pantaloni albi, séu ismene curate si cisme pe pecioru, éra cei din graniti'a in portulu, carele este dóra celu mai frumosu portu barbatescu la romani, cu tunica romana larga si cu sinóre vinete, pantaloni albi curati, palari'a rotunda si cisme frumóse, si avendu o tienuta adeveratu barbatésca. Daca acestea sunt motive a declará pe cineva de „porcaru si ciobanu“, judece ómenii nepartiali.

De altcum inpregiurarea fórte caracteristica, cà domnii „civilisatori“ dela „Alföld“ se inpedeca de portulu romanescu nu este lucru nou, si astfelu nu le potemu lasá meritulu inventiunii. Au mai fostu timpuri, candu de acestu portu se ocupau legi speciale (Aprobatele si Compilatele), prin cari se normá intregu costumulu tieranului romanu, caruia nu-i erá ertatu a purtá haine de materi'a mai fina si palari'a mai scumpa de 1 fl., cu scopu, cá nu cumva se se desvólte intr'ensulu vre unu semtiu mai nobilu.

Portulu romanescu, carele l'amu vediutu la invetiatori pe noi nu ne a surprinsu nici decàtu. Elu este unu portu istoricu si frumosu, si nu este nici decàtu unu lucru regretabilu, cá romanulu se-si pórte portulu, acelu portu, carele lu-prinde bine, si care este admiratu si de streini. Spre dovéda amintimu, cà Alteti'a Sa Regala, principes'a Romaniei in acestu portu apare fórte desu mai cu séma la solemnitati; éra asupra Maiestatii Sale Imperatesei si Reginei nóstre a facutu portulu tierancei romane atàta inpressiune pe timpulu espositiunei din Vien'a, in càtu a aflatu de bine a-si comandá unu astfelu de costumu.

Ne aducemu apoi bine aminte, cà inainte cu càtiva ani mergeau in diferite deputatiuni la Curtea din Vien'a o multime de individi inbracati in portulu romanescu mai cu séma din Transilvani'a. Maiestatea Sa, Prégratiosulu nostru Monarchu ii-primiá bucurosu, si conversá cu ei, pentru-cá in hainele romanesci erau individi, cari vorbiau limb'a germana perfectu, si cari absolvasera gimnasiulu, ba unii si facultatea de drepturi, dar' cari reintorcanduse dela scóla, si-portau si mai departe portulu loru. Astfeliu de ómeni sunt si astadi fórte multi, mai in tóte partile locuite de romani. Ei sunt inbracati tieranesce, dar' pentru acésta posedu o calificatiune si o adeverata cultura sociala. De faptulu acesta nu se va poté indigná nici-odata omulu de bunu semtiu. Din contra afirmamu, cà fiacare poporu trebue se fia mandru, cà posede individi calificati si in hainele tieranului.

De altmintrelea, cine in lume va judecá astadi valórea unui omu dupa inbracamintea sa lucsósa, candu este sciutu, cà ómenii de adeverata cultura, nici-odata nu cauta a inpune prin hainele loru, ci prin persóna loru, prin valorea loru intelectuala si morala. Dar' daca sunt intre invetiatorii nostri ici colea càte unulu mai reu inbracatu, apoi se scie redactorii dela „Alföld“, cà nici invetiatorii, nici scólele séu comunele pórta vin'a, ci acésta vina se faca bine a o cautá airea, si nici decàtu in lips'a de cultura si civilisatiune.

Ar fi fostu apoi unu lucru neiertatu pentru „Alföld“ a trece din vedere acésta ocasiune, si a nu aruncá cu petri in acei'a, cari s'au luptatu contra aducerii acestei legi. — Suntemu indatinati cu ele, asia se vede, cà au devenitu acum lucruri de tóte dilele. Avemu inse, totu dreptulu a ne indigná, candu vedemu, cà astfelu de lucruri se intempla din nenorocire intr'unu timpu, candu atàtu de multu suntemu avisati unii la altii. Multu ne amu miratu apoi, candu in cele dise mai susu amu vediutu, cà se face pendenta cultur'a si civilisatiunea dela cunoscinti'a limbei magiare. Noi nu amu fostu, nici nu suntemu contrari limbei magiare, o amu invetiatu, si o cunóscemu si noi, cá multi alti romani, si daca e vorba, i-cunóscemu si folosulu. A face inse pendente cultur'a si civilisatiunea unui omu, curatu numai dela cunoscinti'a limbei magiare, ni se pare ceva cam prea multu. Dupa acésta theori'a ar urmá, cà toti acei individi, cari nu cunoscu limb'a magiara, dar' vorbescu alte limbi moderne cum: german'a, frances'a, engles'a, italiana, spaniola etc. sunt ómeni fara civilisatie, si vice-versa, cà cei ce sciu numai limb'a magiara sunt cei mai culti.

Espunendu acestea apreciarei drepte a publicului mare, incheiamu repetiendu dorinti'a, cà

ar fi bine cá se ne invetiamu odata a ne cunósce, si se incetamu cu astfelu de lucruri, prin cari se produce numai ura intre cetatianii acelei patrie comune, cu atàtu mai virtosu, cà avemu noi si altcum destule necazuri, cari trebue se ne preocupe deopotriva pe toti.“

Din Bucovin'a.

— (Coresp. particulara). Misïcari electorale. — Ve tramitu spre publicare apelulu de mai la vale. Alegerea despre care se vorbesce in acestu apelu s'a si facutu in 1 Iuliu st. n. Candidatulu nationalu Piteiu au cadiutu din caus'a prostiei tieraniloru si a ticalosiei unoru preoti gr. or. din districtulu Sucevei. Acestu apelu inse va remanea pentru viitoriu unu documentu istoricu despre starea sociala si morala de adi din Bucovin'a. Cine cetia apelulu acesta inaintea alegerii dicea, cà fórte decadiutu trebuea se fia acelu romanu cultu mirénu séu preotu, care ar fi in stare se votedie in contra candidatului nationalu. Si totusi numai unu singuru preotu s'au aflatu, prea venerabilulu protopopu din Costin'a, d. Ioanu Mandasievschi, care a votatu pentru d. Piteiu, éra toti ceilalti votara pentru Keschmann*), unu domnu de „lege si limba straina.“ Rele timpuri au ajunsu poporulu romanu din frumós'a si nefericit'a Bucovina!

Apelu,

càtre alegatorii de deputatu la senatulu imperialu din tînutulu Radautiloru alu Sucevei si Campulungului.

De unu siru de ani si anume, de candu Prea luminatulu nostru imperatu a binevoitu a dá popóraloru din tóte tierile monarchiei constituti'a, alegeti deputati totu càte pe siése ani, parte pentru diet'a tierii din Cernauti, parte pentru senatulu imperialu din Vien'a, cari in adunarea tutuloru deputatiloru se stea la sfatu, se se lupte cu intielepciune si barbatie spre asiediarea celoru bune si de folosu pentru tiéra si imperatia, éra in deosebi pentru poporulu ce i-a alesu si i-a trimisu in numele seu.

Pe càtu deputatii de pana acum si-au inplinitu acésta santa datorie, acésta nu voimu se desfasiuramu pentru cà sciti cu totii, cari dintre ei si-au adusu a-minte de voi si au deschisu gur'a pentru usiorarea poporului de greutatile ce'lu apasa si pentru castigarea aceloru inbunatatiri drepte, de cari se bucura locuitorii de prin celelalte tieri ale monarchiei.

Acum s'au deschisu alegeri nóue pentru senatulu imperialu din Vien'a si in curendu aveti se alegeti din nou unu deputatu pentru tînutulu Radautiloru alu Sucevei si alu Campulungului.

Pe cine se alegemu? Unde se gasimu pe acelu omu a lui Dumnedieu, care se spue, ce ne dóre? Óre cine este acelu barbatu cu minte luminata si cu ânima curata, care se puna cuventu si se lucre pentru acelea, de ce avemu lipsa si le pretindemu cu totu dreptulu?

Asia se voru fi intrebandu cei intielepti dintre alegatori; éra altii si póte cei mai multi dintre ei, sunt aplicati, a ascultá de ademenirile celoru ce cutriera satele si le dicu: alegeti pe cutare!

Noi — mai inainte de a ve dá unu sfatu si a ve indemná — credemu a ve pune inaintea ochiloru însusirile unui deputatu bunu, éra dupa aceea a atinge acelea, de cari are mai virtosu lipsa poporulu dela tiéra.

Bunu deputatu este acela, care mijlocesce binele poporului, care l'au alesu, éra a mijloci cele bune si de folosu pentru poporu e in stare acelu barbatu, care cunósce trebuintiele poporului si ilu dóre ânim'a de nevoile lui. Deci nu unulu, care eri a venitu si mane cauta se se duca din tiéra, ci acela ce este nascutu si concrescutu cu tiér'a; nu cutare domnu de lege si limba straina, ci din vlastare si vitia de lege si limb'a poporului nostru; nu unu omu habaucu, care nu scie cum se deschide cartea si nu pricepe se pue la cale trebile casei sale, ci carturariu bunu si in limbe straine, barbatu cu sciintia de tóte asiediamintele si afacerile de obste ale tierei si ale monarchiei: nu unu nemernicu slabu, de ânima si nici unu omu fatiarnicu, condusu de mandrie si interese personale, ci unu patriotu insufletitu de dragoste curata pentru vetrele parintesci si de dorinti'a aprinsa, de a inbunatati starea neamului romanu; nu unulu din lipitorile tierei, cari nu pórta inpreuna sarcinele dariloru, fara numai càtu sugu din mierea si laptele ei, ci unu pamentenu, care asuda tragandu cu condeiulu cá si sateanulu cu cós'a, si cum dice vorb'a; cumpara sarea si platesce darea: astfeliu de barbatu inzestratu cu minte luminata si ânima voitóre de bine póte se fia deputatu bunu precum ilu doresce ânim'a nóstra.

Intrebarea a dóu'a, adeca intrebarea: de ce are mai vîrtosu lipsa poporulu dela tiéra, acésta o simte fia-care satenu, si ea se póte spune in doue cuvinte: panea vietii, si de óre-ce omulu constà din sufletu si corpu de aceea si panea vietii este parte sufletésca sau spirituala, parte corporala sau materiala.

Prin Constituti'a acordata de Maiestatea Sa Imperatulu si anume prin legile fundamentale de Statu din 21 Decembre 1867 s'a scopossitu, cá popórale monarchiei se dobandésca cu prisossintia si panea spirituala si panea materiala, cá asia se li se inbunatatiésca atàtu starea spirituala càtu si cea materiala.

Pecátu numai inse, cà din tóte cele assigurate prin Constitutie, poporului nostru din Bucovin'a i s'au aruncatu numai càte unele farimaturi.

Ce este mai santu decatu legea crestinésca si mai de mantuire de càtu organisarea bisericei pe temeli'a asiediaminteloru sobornicesci? Ce e dreptu, prin art. 15 din legea fundamentala de statu din 21 Decembre 1867 s'a recunoscutu autonomi'a sau indreptatirea fiacarei biserici, de a-si regulá singura afacerile religióse si bisericesci, si de a se folosi de fondurile si institutele proprie menite pentru scopurile proprie bisericesci, scolare si de binefacere; acésta indreptatire inse si pana astadi inca a remasu numai pe charthie cu tóte cà congresulu bisericescu s'a incuviintiatu de Maiestatea Sa Imperatulu.

Ce este mai naturalu si mai de folosu de càtu invetiatur'a si cultur'a poporului in limb'a sa nationala? Ce este mai cu dreptate de càtu indreptatirea egala a locuitoriloru tierei in scóla, in diregatorii si in viéti'a publica? Inse si de acésta dreptate, cu tóte cà este garantata prin art. 19 alu legii fundamentale de Statu poporulu nostru bucovineanu si pana astadi nu are parte. Si prin scóle afara de cele satesci, si pe la judecatorii pana si in diet'a tierei se vorbesce si se se scrie numai càtu in limb'a nemtiésca, si satenii romani venindu ori si unde in trebile loru, nici domnii nu-i pricepu pe ómeni, nici ómenii pe domni si asia adesea se intempla cà bietulu romanu scapa din mana dreptulu seu, fara de a-si poté deslegá, cum de s'a facutu.

Asemenea stare de lucruri a potutu se fia numai càtu in Bucovin'a, cu tóte cà legile fundamentale de Statu s'au publicatu acum de 12 ani. Cine e devina? Si carii dintre deputatii poporului au deschisu gur'a in senatulu imperialu din Vien'a pentru astfeliu de interese sante si datatóre de viétia ale poporului?

Afara de panea spirituala pentru viétia sufletésca fàra de care nu potemu fi, nici ne potemu desvoltá cá poporu romanu dreptcredinciosu precum ne-a facutu Domnedieu, avemu trebuintia si de panea de tóte dilele pentru corpu.

Scimu si ne tanguimu cu totii, cá starea materiala a poporului nostru a decadiutu cu totulu. Causele saraciei nóstre sunt multe si feliurite. Caus'a de capetenie inse este faptulu, cà de diece ani incóce s'au datu legi nepotrivite cu inpregiurarile faptice, ale caroru urmari neincunjurabile au fostu ruin'a poporului. Desradicarea legii in contra camatariei, legea de facultate cambiala de obste, legea privitóre la esecutiunea acteloru notariale, legea de privilegii pentru totu feliulu de bance: aceste si de asemenea legi au inlesnitu din cale afara luarea de inprumuturi cu procente mari, peste potintia de a le plati. Ce a fostu si este inca si astadi urmarea neaperata? Vendiarea cu esecutie a unei multimi de gospodari. Ranele cele mari si dureróse anevoe se voru revindecá, dara celu putinu de acum inainte ar fi se se puna stavila acestei bóle economice, cà dóra ar scapá poporulu de perire totala si s'ar poté intramá macaru in parte. Si cine erá chiematu si indatoritu, se radice glasulu seu in contra unoru legi nepotrivite? Deputatii ce i-ati alesu. Cine se scape poporulu de miseri'a acésta prin o conlucrare barbatésca la schimbarea unoru legi cá acelea? Deputatii pe cari aveti se-ii alegeti.

Vedeti dara insemnatatea alegeriloru la cari sunteti chiemati. Cunósceti din aceste atinse pe scurtu, cà dela intielepciunea si caracterulu barbatului, pe care ilu veti alege de deputatu, va depinde multu si inbunatatirea starii vóstre, cá parinti, soti, sateni, cetatieni si insusi cá crestini si fii ai bisericei dreptucredinciése!

Venimu acum la rendu cá se Ve recomandamu pe barbatulu care ar fi deputatu bunu pentru tînutulu Radautiloru, alu Sucevei si alu Campului. Ve spunemu intru curati'a ânimei de prieteni ai poporului, cum cà mai potrivitu si mai bunu deputatu nu póte se fia de càtu domnulu consiliaru Mihailu Piteiu, unu barbatu nascutu si cunoscutu in tiéra dupa nume si dupa fapte spre binele poporului; unu barbatu, care in viéti'a si carier'a sa publica aprópe de 40 ani a doveditu, cà are ânima pentru poporu si-i priesce din tóte poterile unu barbatu, care cá capitanu in Radauti a inzestratu tinutulu cu scóle, si cá pretoru de judecatorie in Dorn'a a aretatu, ce insemnédia unu judecatoriu intieleptu si cu dreptate, care acum de 10 ani cá consiliariu de tribunalu si comunalu in Cernauti, precum si cá membru alu multoru societati de cultura si de bine-facere intre aceste si alu Societatii nóstre romane, este stimatu si iubitu de toti pentru sciintiele, dreptatea si patriotismulu seu adeveratu. Póte se fia cà unoru domni, cari sunt deprinsi a vedé pe romanulu nostru „sluga la derlóga“ nu li-ar conveni unu deputatu precum este domnulu Mihailu Piteiu; dara tocma acésta este cu unu temeiu mai multu care vorbesce pentru candidatulu nostru, cà-ci d. Piteiu cá unu barbatu inaintatu in versta si binecuventatu cu bunatatile vietii póte avea si are intru adeveru inca numai càtu o dorintia, dorinti'a adeca de patriotu romanu de a vedea poporulu romanu din Bucovin'a scapatu din miseri'a materiala si inpilarea spirituala de a ilu vedea pe pamentenulu romanu inaintatu in cultura, indreptatitu si stimatu de asemenea cu celelalte popóra!

Comitetulu pentru alegerea de deputatu la Senatulu imperialu din tînutulu Radautiloru, alu Sucevei si alu Campulungului in Bucovin'a.

*) Care intr'aceea si-au depusu mandatulu de deputatu. Suntemu curiosi se vedemu pe cine voru alege acuma romani din districtulu Sucevei. Red.

ACADEMIA ROMANA.

Sessiunea estraordinara.

Procesulu-verbalu Nr. 9.

Siedinti'a din 4 Iuniu st. v. 1879.

Siedinti'a se deschide la 9 óre.

Se dà lectura procesului-verbalu alu siedintiei precedente si se verifica.

D. Cretiulescu comunica o adressa a d-lui I. Brezoianu, care tramite pentru bibliotec'a Academiei colectiunea „Curierului rumanescu“ pe anulu 1829. Se primescu cu multiumire.

Se comunica o adressa a d-lui Dimitrie Sturdza prin care propune a se cumperá o serie de 22 bucati monete romanesci, apartinendu 9 lui Mircea I si 13 lui Mihailu fiiulu lui Mircea, achisitionate prin d-sa pentru care se cere 63 fl. florini, valóre austriaca. Domnulu Laurianu propune si adunarea decide cá se liberedie acésta suma.

La ordinea dilei discutiunea despre orthografi'a cu cu care se se tiparésca inprimatele Academiei.

D. Odobescu face propunerea prealabila de a se amaná discutiunea acésta pe doue, trei dile, cà-ci daca s'ar dá timpulu dilei de astadi comissiunei de revisuire a statuteloru, acésta si-ar potea presentá lucrarea pe maine: si nu crede cà discutiunea de astadi ar fi de mai mare urgentia de càtu aceea a statuteloru.

Mai multi membri aproba propunerea d-lui Odobescu, d. Ionescu inse o combate prin mai multe cuvinte: 1. cà discutiunea este pusa pe adi la ordinea dilei; 2. cà ea este totu atàtu de inportanta càtu si aceea a statuteloru, cà-ci vede dejá unu inconvenientu manifestu cà-ci analele Academiei se publica prin „Monitoru“ cu o orthografie care nu este a sa, si cà prin urmare, nu vede motive suficiente pentru preferinti'a uneia inaintea alteia.

D. Sionu observa cà sessiunea este convocata anume pentru constituirea Academiei, conformu cu legea, ceea ce inplica de urgentia revisuirea statuteloru. Cestiunea orthografiei e secundara; ea s'ar poté amaná chiar' pentru sessiunea ordinara, cà-ci chiar' de s'ar resolvá acum, „Monitorulu oficialu“ nu ar urma'o, fiindu cà elu, cá mai tóte organele publice, are sisthem'a sa de orthografie, din care nu crede cà s'ar potea abate cu inlesnire.

D. Romanu, cerendu cuventulu in cestiune prealabila, dice cà revisiunea sisthemului orthograficu este o lucrare fórte grea si care cere timpu mai indelungatu de càtu cá se se pota terminá intr'o sessiune; cu atàtu mai putinu in acésta sessiune estraordinara. Se ne aducemu a-minte cà sisthemulu, ce se urmédia in analele Academiei s'a desbatutu in mai multe sessiuni pana a se adoptá. Acum daca o observatiune incidentala aduce cestiunea de a se vedea déca se urmédia sau ba sisthemulu adoptatu de Academie, lucrulu s'ar simplificá si s'ar potea resolvá mai usioru; éra daca propunerea se face cu intentiune de a se schimbá sisthemulu orthograficu, atuncea propune cá discutiunea se se amane pentru viitórea sessiune ordinara, éra nu dupa doue trei dile, cum propune d. Odobescu.

D. Hasdeu combate amanarea; crede cà discutiunea nu se va face asupra fondului. Nu e vorba de a se stabili o orthografie. Scopulu este de a face o inpaciuire intre Academie cu publiculu si cu sine insusi: si de aceea crede cà discutiunea de astadi se se intinda numai asupra modului dupa care ne amu potea orientá pentru numirea comissiunei.

D. Babesiu revine a sustînea cà cestiunea nu e de o urgentia asia mare; conchide a cere amanare, dandu-se preferintia lucrarei pentru care este convocata adunarea in sessiune estraordinara.

D. Laurianu provóca Adunarea a'si aduce aminte cà ea a mai facutu esperientie cu cestiuni de asemenea natura. La inceputulu formarii societatiei Academice candu s'a pusu pe tapetu cestiunea orthografiei, in prima sessiune nu s'a potutu face nimica; in a dóua, dupa lungi discutiuni, nu s'a potutu luá nici o resolutiune; abia in a treia, la 1869, s'a invoitu a adoptá modulu provisoriu de scriere ce avemu in regulamentu. Cestiunea dara nefiindu atàtu de simpla, precum si-o inchipuescu unii, obiectédia cà discutiunea póte se ne faca a perde timpu fara veri-unu resultatu, deci se pronutia pentru amanare.

D. Maniu nu'si póte dá sém'a cum s'ar potea amaná discutiunea, candu in siedinti'a precedenta s'a ficsatu pentru astadi; tóte motivele càte le a ascultatu nu i se paru atàtu de tari spre a primi propunerea de amanare.

D. Cretiulescu, cerendu cuventulu, dice cà, dupa tóte càte s'au argumentatu, s'a convinsu cà discutiunea nici mai are cuventu de a se prelungi; departe de a consimti la propunerea de amanare, d-lui crede cà societatea este destulu de luminata si nu are de càtu a procede la numirea unei comissiuni.

Se pune la votu propunerea de amanere, si nu intr'unesce maioritate.

D. Sionu dice cà, daca amanarea s'a inlaturatu, d-lui se unesce a se numi comissiunea, dara crede cà lucrarea acestei comissiuni se se aduca inaintea Academiei in sessiunea ordinara viitóre.

D. Babesiu, observa cà subiectulu dupa natur'a sa este de resortulu sectiunei filologice; cu tóte acestea, fiindu cà orthografi'a interesédia pe intrég'a societate, comissiunea trebue se fia compusa din membrii tuturoru sectiuniloru; dara mai inainte trebue se se faca óre-care discutiune, care se serve cà dreptariu si basa de o sisthema óre-care.

D. Caragiani dice cà sisthemele sunt cunoscute: sunt fonetisti si etimologisti. Deci fiindu cà este vorb'a a se aduce o inpaciuire intre aceste doue sistheme, d-lui e de parere cà comissiunea se fia compusa din doui fonetisti, doui etimologisti si trei eclectici.

D. Papadopolu-Calimach se pronuntia pentru parerea d-lui Caragiani.

D. Hasdeu dice: in realitate nu esista nici unde de càtu orthografie fonetica; cà-ci ceea ce este etimologicu astadi, crá fonticu atunci candu s'a aplicatu unu modu de scriere la o limba óre-care. La inceputu chiar' orthografi'a fancesa si englesa, atàtu de etimologica astadi in aparentia, erá fonetica: se scriá cum se vorbea. Cu tóte acestea in starea lucruriloru de astadi nu e possibilu in orthografie nici fonetismu puru cà-ci fiacare individu ar avea atunci dreptulu de a aplicá pe charthie idiosincrasiile sale personale de pronuntiare; nici etimo-

logismulu puru, de vreme ce derivatiunea cuvinteloru in ori-ce limba este in cea mai mare parte necunoscuta sau controversabila. Possibila si practica este numai o orthografie eclectica, relativa, unu terminu mediu intre fonetismu si etimologismu Nu e de parere a numi in comissiune persóne cu idei estreme, ci de acelea care sunt gat'a a face concessiuni; éra comissiunea se fia compusa de unu numeru mai restransu: propune se fia de 3 membri, celu multu de 5.

D. Hodosiu vede cà cestiunea este puru filologica; prin urmare, propune cá comissiunea se fia numita de catra sectiunea respectiva.

Se consulta adunarea asupra numerului membriloru cari trebue se compuna comissiunea, si se admite numerulu de siépte.

Se procede la votare prin bilete. Votanti 22 membri; scrutinulu cu maioritate de voturi alege pe d-nii Laurianu, Baritiu, Maiorescu, Odobescu, Caragiani, Hasdeu si Chintescu.

Siedinti'a se ridica la 11 si jumetate óre.

Presiedinte, *Ioanu Ghica.*

Secretaru ad-hoc, *G. Sionu.*

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

(Urmare.)

Capitolulu VIII.

Despre starea civila.

Trecerea de la starea naturala la starea civila, produce in omu o schimbare fórte remarcabila, substituindu in conduit'a sa in loculu instinctului, dreptatea si dandu actiuníloru sale moralitatea, care le lipsea pâna atuncea. In starea acésta inpulsiunea fisica este inlocuita prin vocea datorintiei, éra apetitulu prin dreptu si astfeliu omulu, care pàna aci tienea comptu numai de sine insusi, se vede fortiatu a lucrá dupa alte principii si a consultá ratiunea sa, mai inainte de a urmá aplecarileloru sale. De si elu se lipseste in starea acésta, de mai multe avantage, pe care i le ofereste natur'a, elu totusi primeste altele fórte mari. Facultatile sale se esercitédia si se desvólta, ideile sale se largescu, sentimentele sale se inobilitésa, intregu sufletulu seu de mai inainte se inaltia la unu astfeliu de punctu, in càtu déca abusulu nouei sale conditiuni nu ilu degradédia adesea mai josu de starea pe care o au parasitu, elu ar trebui se binecuvintedie neincetatu acelu momentu fericitu, care l'au scapatu pentru totudéuna de densa si care din unu animalu stupidu si marginitu au facutu o fiintia inteligenta si unu omu.

Se reducemu acésta balantia la niste termini usioru de comparatu. Aceea ce perde omulu prin contractulu socialu este: libertatea sa firésca si unu dreptu nelimitatu la totu ce'lu interesésa si ce póte se ajunga; aceea ce castiga este: libertatea civila si proprietatea asupra a totu ce posede. Pentru cá se nu ne insielamu in aceste compensatiuni, trebue se distingemu bine libertatea firésca, care nu cunóste alte margini decàtu fortiele individului, de libertatea civila, care este marginita prin vointi'a generala; precum si posessiunea, care nu este decàtu efectulu fortiei séu dreptulu de proprietate alu primului ocupatoru, care nu se póte basá, decàtu numai pe unu titlu positivu.

La cele precedente saru mai potea adaoge la avantagele starei civile si libertatea morala, care singura face pe omu adeveratu domnu preste sine, pentru cà inpulsíunea apetitului singuru este sclavia si ascultarea de legea ce si-o au prescrisu cineva singuru sie'si este libertate. Am disu dejá inse prea multu despre punctulu acesta si notiunea filosofica a cuventului libertate nu este a se precisá aicea.

Capitolulu IX.

Despre domeniulu realu.

Fia care membru alu comunitatii se preda ei in momentulu formarei ei, asia precum se afla elu inpreuna cu tóte fortiele sale, din care facu parte si bunurile pe cari le posede. Prin acestu actu, schimbandu manile posessiunea nu isi schimba natur'a si nu devine proprietatea suveranului. Dara precum fortiele comunitatii sunt cu multu mai mari, cá acelea ale unui particularu, astfeliu si posessiunea publica in realitate este cu multu mai sigura si mai irevocabila, fara de a fi mai legitima, celu putinu fatia cu strainii, pentru cà Statulu fatia cu membrii sei este domnulu tuturoru bunuriloru ce le au in poterea contractului socialu, care in Statu este bas'a tuturoru drepturiloru; dara fatia cu alte poteri nu este domnu, decàtu prin dreptulu primei ocupatiuni, pe care ilu primeste dela particulari.

Dreptulu primei ocupatiuni, de si mai realu de càtu acela alu celui mai tare, nu devine unu dreptu adeveratu, decàtu numai dupa stabilirea celui de proprietate. Fiacare omu dela natura are dreptulu la totu ce i este necessaru, inse actulu positivu care ilu face proprietariulu óre carui bunu ilu esclude dela tóte celelalte. Primindu'si partea sa, elu trebue se se marginésca pe langa ea si nu mai are nici unu dreptu la comunitate.

Eata pentru ce dreptulu primei ocupatiuni atàtu de slabu in starea firésca este respectatu de ori-ce omu civilisatu. Cineva respectédia in dreptulu acela nu atàtu aceea ce este alu altuia, ci aceea ce nu este alu seu.

In generale, pentru de a auctorisa asupra unei óre cari parti de pamentu dreptulu primei ocupatiuni sunt de lipsa urmatórele conditiuni: 1-o cá acelu pamentu se nu fia locuitu prin niminea, 2-o cá cineva se nu ocupe mai multu decàtu cantitatea de care duce lipsa, in fine 3-o cá cineva se nu ilu ia in posessiune prin o ceremonie desiérta, ci prin labóre si cultura, singurulu semnu alu proprietatii, care in lipsa de titluri juridice, trebuie se fia respectatu si de altii.

Si in realitate, nu insemnédia óre a dá dreptului primei ocupatiuni cea mai larga estindere, acordandu'lu trebuintiei si labórei? Nu se póte óre pune margini acestui dreptu? Este óre sucicientu, cá cineva se calce pe unu pamentu comunu, pentru cá se pretindia a fi elu domnulu? Este óre de ajunsu cá cineva se fia destulu de tare se alunge pe unu momentu pe ceilalti ómeni pentru cá se le rapésca dreptulu pentru totudéuna de a se mai reintórce? Cum póte unu omu séu unu poporu ocupá unu teritoriu nemarginitu, rapindu'lu intregu genului omenescu prin o usurpatiune demna de a fi pedepsita, de órece detrage celorulalti ómeni locuinti'a si nutrimentulu pe care natur'a li-le au datu in comunu? Candu Nunez Balbao au luatu in posessiune tiermurii Marei de sudu si intrég'a Americ'a meridionala in numele corónei de Castili'a, au fostu óre acésta suficientu, pentru de a deposedá pe toti locuitori si a esclude pe toti principii din lume? In modulu acesta, se inmultira acele ceremonii desiarte si regele catholicu n'avea decàtu prin o singura lovitura se ia in posessiune totu universulu din cabinetulu seu, numai cà dupa aceia trebui se escluda din imperiulu seu, totu ce se aflá in posessiunea celorulalti principi.

Este deci usioru de intielesu, cum pamenturile particulariloru unite si vecine ajungu a fi teritoriu publicu si cum dreptulu de suveranitate, trecendu dela supusi la pamenturile pe cari le ocupa, se preface deodata reale si personale si tocmai acésta face pe posessori mai dependenti si face chiaru din fortiele loru garantiele fidelitatii loru, — unu avantagiu acesta pe care monarchi vechi se pare cà nu l'au intielesu, numinduse regele Persiloru, alu Scitiloru, alu Macedoneniloru, cá si candu s'ar fi consideratu numai cá siefii ómeniloru, éra nu cá domni ai tieriloru. Cei de astadi cu multu mai abili, se numescu regele Franciei, alu Spaniei, alu Angliei etc. sciindu, cà avendu teritoriulu, potu fi siguri de a aveea si pe locuitori.

Particularitatea acestei alienatiuni este, cà comunitatea primindu bunurile particulariloru, departe de a ii despoiá de ele, din contra le asigura posessiunea legitima, schimba usurpatiunea in dreptu veritabilu si usarea in proprietate. Astfelu posessorii fiindu considerati cá depositarii bunuriloru publice, drepturile loru sunt respectate de toti membrii Statului si mantienute prin tóte fortiele lui in contra strainului. Prin o cesiune avantagiósa publicului si mai avantagiósa inca fatia cu ei insisi, ei au recastigatu totu aceea ce au datu. Acésta este unu paradoxon, ce se esplica prin distinctiunea drepturiloru ce le are suveranulu si proprietariulu asupra aceluiasi obiectu, precum se va vedea mai tardiu.

Se póte intemplá, cá ómenii se se unésca, mai inainte de a posede ceva si cá mai tardiu ocupandu unu pamentu suficientu pentru toti se ilu folosésca in comunu séu se ilu inpartia intre ei, fia in parti egale, fia in proportiuni ficsate de càtra suveranu. Ori care ar fi modulu cum se face o astfeliu de acuisitiune, dreptulu fiacarui particularu asupra bucatii sale proprie de pamentu este totudéuna subordonatu dreptului pe care comunitatea ilu are asupra tuturoru. Fara acésta nu ar esistá nici o soliditate in legatur'a sociala, nici fortia reala in esercitiulu suveranitatii.

Voiu terminá acestu capitolu si acésta carte prin o observatiune, ce va trebui se servésca de basa la ori ce sisthema sociala: pactulu fundamentalu in locu de a distruge egalitatea firésca, din contra substitue o egalitate morala si legitima in loculu inegalitati fisice pe care natur'a o au potutu stabili intre ómeni si cà potendu fi inegali in fortie si in geniu ei prin conventiune ajungu a fi toti egali.*)

(Va urmá.)

*) Subt gubernele rele acésta egalitate este numai aparenta si ilusorie. Ea nu serveste la altu ceva, de càtu a mantienea pe seraculu in miseria sa, éra pe bogatulu in usurpatiunea sa. In realitate, legile sunt folositóre totudéuna numai acelora cari posedu ceva si apesatóre pentru cei ce nu au nemica: de aici urmédia, cà starea sociala este avantagiósa ómeniloru numai, pàna candu toti au ceva si nici unulu prea multu.

Not'a lui J. J. Rousseau.

Abonamentu nou la „Observatoriulu“

Apropiandu-ne de finea Semestrului primu precum si a triluniului Apriliu—Iuniu, prin acésta deschidemu prenumeratiune noua si invitamu la reinnoirea abonamentului pe Semestrulu alu douilea si pe triluniulu Iuliu—Septembre.

Conditiunile de abonamentu se potu vedea in fruntea diariului si adeca:

In laintrulu monarchiei:

Cu 4 fl. val. austr. pe 6 luni
Cu 2 fl. val. austr. pe 3 luni.

In strainetate:

Cu 5 fl. séu 11 franci pe 6 luni.

In Sibiiu „Observatoriulu“ costa 3 fl. 50 cr. pe 6 luni, éra dusu la casa cu 50 cr. mai multu.

Abonamentele se potu face mai usioru prin asemnatiuni (mandate) postali, de a dreptulu la Redactiune in Sibiiu, Piatia mica Nr. 27.

Din Romani'a primimu abonamente si in bilete hipotecari de ale statului, al pari.

In Bucuresci abonamentele se potu face si la librari'a d-lui J. Szöllösi, piati'a teatrului.

Pentru inlesnirea publicului primimu abonamente noue si cu Prim'a fiacarei luni.

Din 10 esemplare abonate efectivu, unulu se dà gratis.

Redactiunea.

Anunciu inportantu. (76) 2–6

La fabric'a Crucereas'a, districtulu Muscelu (Romani'a), aprópe de Campu-lungu, sunt

de vendiare 600 porci mari,

ingrasiati fórte bine, carii se potu taiá pentru macelarie, slanina, untura e. t. c. Doritorii se potu adresá chiar' la numit'a fabric'a.

Licitatiune minuenda.

Pe curtea fundationale dela Springu in apropiere de Miercurea (Reussmarkt) si Siebesiu (Mühlbach) este de a se edificá unu stabulu (grasdu) din materialu solidu dupa planulu ce se póte vedé la provisorele Springului d. Teodoru Colbasi in Springu ori in Cutu. — Intreprindietoriulu va avé de a dá totu materialulu afara de caramida, carea se dà dela curte.

Pretiulu stabului dupa preliminariulu de spese face 1400 fl. v. a. dela care se va incepe licitatiunea minuenda.

Licitatiunea se va tiené la **30 Iuliu 1879** in fatia locului si in curtea fundationale din Springu unde se potu vedé si conditiunile.

Intreprindietorii si doritorii de a licitá voru avé a depune vadiulu de 10% a sumei de esclamare.

Blasiu, in 20 Iuniu 1879.

(77) 1—3 **Dela inspectoratulu Bunului fund.**

Esarendare de Bunu.

Bunulu fundationale dela Springu si Ungurei in departare de 1 milu de Miercurea, la 2½ mile dela Sas-Siebesiu, constatoriu — dupa foi'a catastrale — din 282 jugere 1552 □ locu aratoriu, din 128 jugere 975 □ rîturi si gradini, din 14 jugere 216 □. vinee la Springu si Ungurei, si din circa 50 jugere pasiune, carea stà sub escindere, mai de parte: din dreptulu regale de carciumaritu in Springu si Ungurei si de moraritu etc. se dà in arenda pre tempu de 6 ani, si anumitu din 15 Novembre 1879 pàna in 15 Novembre 1885 pre calea licitatiunei pre langa oferte sigilate provediute cu vadiulu de 10%, si cu espress'a declarare: cà conditiunile sunt cunoscute oferentelui.

Doritorii au de a-si tramite ofertele loru pàna in **15 Augustu a. c.** capitulului metropolitanu gr. cath. la Blasiu.

Conditiunile de licitatiune se potu vedé in cancelari'a advocatului archidiecesanu in Blasiu si la domnii protopopi gr. cath. alu Sibiiului Ioanu Rusu, alu Albei-Iuliei Gregoriu Elechesiu si alu Clusiului Gavrile Popu.

Blasiu, in 20 Iuniu 1879.

(78) 1—3 **Dela inspectoratulu Bunului fundationale.**

Editoru si redactoru respons. **G. Baritiu** in Sibiiu.

Tipariulu lui **W. Krafft** in Sibiiu.